

BALLA TIBOR

**A HONVÉDTISZTKÉPZÉS IRÁNYÍTÓINAK
ARCKÉPCSARNOKA.
A MAGYAR KIRÁLYI HONVÉD LUDOVIKA AKADEMIA
IGAZGATÓI ÉS PARANCSNOKAI
1872–1945**

(Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest, 2022. 230 o. ISBN 978-963-531-810-0)

Balla Tibor ezredes, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Karának kutatóprofesszora, az osztrák–magyar hadsereg és az első világháború nemzetközi szinten is elismert kutatója legújabb, bízvást hiánypótlónak nevezhető kötetében a magyar királyi Honvéd Ludovika Akadémia vezetőinek életrajzi lexikonját állította össze. Jó másfél évtizede a szerző kutatásainak fókuszában a Nagy Háború osztrák–magyar tábornoki kara áll, melynek eredményeit eddig két vaskos kötetben foglalta össze. Jelen munka metodológiájában és formájában is az előbb említett kötetekben megkezdett hagyományok szerves folytatásának tekinthető.

A recenzens még emlékszik azokra az időkre, amikor a Ludovika és a ludovikás tiszt szitokszavaknak számítottak. Az akkori rezsim 1989-es bukása után kapta vissza becsületét és foglalhatta el a magyar hadtörténelem panteonjában az őt megillető helyet a hetvenkét éven keresztül működő, 1945-ben a történelem vihara által elsodort egykori honvéd tisztképző intézmény, a magyar királyi Honvéd Ludovika Akadémia. Balla Tibor könyve, mely az intézmény megnyitásának 150. évfordulóján jelent meg, méltó emléket állít az akadémiának és vezetőinek.

Az 1867-es kiegyezést követően 1868-ban hozták létre az Osztrák–Magyar Monarchia szárazföldi fegyveres erejének második vonalát alkotó magyar királyi Honvédséget, melynek önálló tisztikarra volt szüksége. Az a több évtizedes vágy, hogy a magyar ifjakat magyar tanintézetben, magyar nyelven képezzék tisztökké, 1872. december 19-én vált valóra, amikor a magyar királyi Honvéd Ludovika Akadémia megkezdte működését. A Honvéd Ludovika Akadémia mindenkori igazgatója, majd parancsnoka felelősségteljes, egyben vágyott beosztás volt. A magasan képzett, a szükséges vezetői tapasztalatokkal rendelkező jelöltet a honvédelmi miniszter javaslatára az uralkodó, majd később a kormányzó nevezte ki. Az Akadémia vezetője nagy önállósággal rendelkezett, és közvetlenül a mindenkori honvédelmi miniszter alárendeltségében állt.

Az Akadémia történetében két nagy korszak különíthető el. Az első a Monarchia időszakára esett. Ekkor az intézmény egészen más történelmi körülmények és keretrendszer között működött, mint a háborús vereség, a forradalmak és a trianoni trauma után. A Monarchia idején a képzett tisztek létszámának emelése mellett fontos cél volt,

hogy a képzés színvonala elérje az etalonnak tekintett nagymúltú bécsújhelyi akadémiáét. Trianon után a kezdetben korlátozott létszámú honvédség fejlesztésének gátjai és az ország szűkös anyagi lehetőségei miatt szinte az alapokról kellett újjáépíteni a honvéd tisztképzést. Ennek következtében természetesen megváltoztak a képzés prioritásai is.

1872 és 1945 között összesen 28 igazgató és parancsnok állt a Honvéd Ludovika Akadémia élén. A két korszak közti átmenet zűrzavarát jól jelzi, hogy az 1918 novemberében és 1919 augusztusa közti időszakban összesen hatan, többen kényszerűségből vezették az intézményt. Legtöbbjük a negyvenes, illetve az ötvenes éveiben került a beosztásba, és legnagyobb részük ezredesi vagy már tábornoki rendfokozattal rendelkezett. Elmondható róluk, hogy szinte kivétel nélkül mindannyiuknak volt már valamilyen harci tapasztalata, és zömük karrierjének nem a Ludovika igazgatósága vagy parancsnoksága volt a végső állomása, hanem további pályájuk még magasabbra ívelt.

A kötetet Padányi József vezérőrnagy előszava nyitja. A *Bevezetés* című fejezetben Balla Tibor röviden ismerteti a magyar királyi Honvéd Ludovika Akadémia történetét, de a fontosabb fordulópontok az adott igazgató vagy parancsnok életrajzában később részletesebben is bemutatásra kerülnek. Az intézménytörténet mellett a szerző röviden elemzi a 28 igazgató és parancsnok szociológiai és kulturális hátterét, valamint a pályafutásukból levonható általános tanulságokat.

A kötet terjedelmének döntő hányadát a mű lelke, *A magyar királyi Honvéd Ludovika Akadémia igazgatóinak és parancsnokainak életrajza* című rész teszi ki. Itt olvashatjuk az intézmény 28 igazgatójának és parancsnokának részletes, egyenként több oldal terjedelmű életrajzát, kronológiai sorrendben. Véleményem szerint itt hasznos lett volna, ha a nevek mellett zárójelben szerepel a beosztásuk kezdő és végső dátuma, így az olvasó egy pillantással megtudhatta volna, ki mikor állt a Ludovika élén. Ez ugyanakkor nem von le semmit a kötet értékéből, és a recenzens gyakorlatilag semmi más kritikát nem tud megfogalmazni a munka kapcsán. A könyv témájának megfelelően az életrajzokban megfelelő hangsúlyt kap az intézmény élén eltöltött időszak, illetve a katonai pályafutás ismertetését követően tartalmazzák a magánéletre (házasság, gyerekek), valamint a nyelvtudásra és az esetleges szakirodalmi tevékenységre vonatkozó adatokat is. Az életrajzok végén a szerző felsorolja az adott személy hazai és külföldi kitüntetésait.

A Ludovika első igazgatója az 1820-ban született sepsiszentgyörgyi és nagyváradai Móricz Sándor magyar királyi honvéd ezredes volt. Móricz részt vett a szabadságharcban, melynek végén vezérkari őrnaggyá léptették elő. A szabadságharc leverése után Aradon, majd Theresienstadtban raboskodott 1852-ig. Szabadulása után 1869-ig különböző polgári állásokat töltött be, majd belépett az újonnan alakult magyar királyi Honvédségbe. 1871-ben ezredessé léptették elő, és az uralkodó 1872. július 18-án kinevezte a Honvéd Ludovika Akadémia első igazgatójává. Egészségi állapota miatt azonban ezt a beosztást csak 1873 novemberéig tudta ellátni.

1890. március 17-én az intézmény katonai jellegének jobban megfelelő parancsnoki cím váltotta fel az addigi igazgatóit. A Ludovika első parancsnoka nemesságodi Szve-tics József vezérőrnagy (1894-től altábornagy) lett, aki tíz esztendeig, 1885-től 1895-ig állt az intézmény élén. A dualizmus korának utolsó parancsnoka sepsiszek-nagybo-rosnói Bartha Lajos altábornagy volt. Őt az összeomlást követő forradalmak korának első parancsnokaként Stromfeld Aurél honvéd ezredes követte, aki 1918. november 25-étől 1919. január 14-ig állt az intézmény élén.

A forradalmak zűrzavaros kora után az újjászervezés és építkezés jelentős feladatát vitéz dombóvári Révy Kálmán indította el, aki 1919. augusztus 25-étől 1925. júni-us 30-ig állt az intézmény élén. Révyt 1924-ben vezérőrnaggyá léptették elő, 1932-ben altábornagyként helyezték nyugállományba. Később olyan ismert személyek álltak a Ludovika élén, mint vitéz Jány Gusztáv vezérezredes, a 2. honvéd-hadsereg pa-rancsnoka, vagy vitéz Szombathelyi Ferenc vezérezredes, a Honvéd Vezérkar főnöke. A Ludovika utolsó parancsnoka Kocsis László vezérkari ezredes volt, aki 1944. októ-ber 16-ától 1945 májusáig állt az intézmény élén. Vezetése alatt a Ludovika Akadémia először Körömdre, majd Németországba települt.

A tetszetős küllemű, gazdagon – 145 fényképpel – illusztrált kötetet részletes for-rásjegyzék és irodalomjegyzék zárja. Balla Tibor munkája úttörő és unikális: ilyen jellegű összefoglalás eddig még nem született, ráadásul nemcsak a parancsnokok életrajzát mutatja be, hanem a Ludovika történetét is. A kötet jól használható a jövő tisztjeinek az oktatásában, hiszen a jelenleg zajló hadseregreform is jelentős mérték-ben épít a történelmi hagyományokra és a ludovikás szellemre. A korszak kutatói is haszonnal forgathatják, a könyvben szereplők jelentős része ugyanis tábornokként fejezte be a pályafutását, ráadásul néhányan később a magyar történelem meghatározó alakjaivá váltak. Emellett bátran ajánlanám ezt az olvasmányos stílusban megírt mun-kát minden, a korszak és a magyar történelem iránt érdeklődő olvasónak.

Krámli Mihály

TARTALOM

TANULMÁNY

- BOBAY ISTVÁN „Ha csak egy kevés hasznára lehetünk is
a köztársaságnak, vérünket örömmel adjuk”.
Magyarok a mexikói köztársasági oldalon
az 1860-as években 259

KÖZLEMÉNYEK

- MÉSZÁROS KÁLMÁN – Károlyi Sándor kuruc generális
TUZA CSILLA Bécs alatti portyái I.
1704. március 21–22. 303
- RÉFI ATTILA Egy huszárportré nyomában. Vrancsics Pál ezredes
élete és katonai pályafutása 345
- CSORBA GYÖRGY Dobosok az 1848–1849-es szabadságharcban:
szervezés, kiképzés, felszerelés 377

FORRÁSKÖZLEMÉNYEK

- ROSONCZY ILDIKÓ Egy balti német báró
az 1849. augusztus 13-ai fegyverletételről 417
- RADNÓTI KLÁRA „Görgei Arthur könyvtára” 439

SZEMLE

- GEORGIOS THEOTOKIS Byzantine Military Tactics in Syria
and Mesopotamia in the Tenth Century.
A Comparative Study (*Tótsér Márton*) 507
- PAOLO PRETO I servizi segreti di Venezia. Spionaggio
e controspionaggio ai tempi della Serenissima
(*Szovák Márton*) 510
- ÉMILIE CHAMPION Le Maréchal-duc de Richelieu, l'héritier du cardinal,
un homme de pouvoir et de guerre au Siècle
des Lumières (*Tóth Ferenc*) 514

BALLA TIBOR	A honvédtisztképzés irányítóinak arcképcsarnoka. A magyar királyi Honvéd Ludovika Akadémia igazgatói és parancsnokai, 1872–1945 (<i>Krámlí Mihály</i>)	518
-------------	---	-----

TABLE OF CONTENT

RESEARCH ARTICLES

ISTVÁN BOBAY	“If we can be of but little use to the Republic, we will gladly give our blood”. Hungarians Fighting on the Side of the Mexican Republicans in the 1860s	259
--------------	---	-----

PUBLICATONS

KÁLMÁN MÉSZÁROS – CSILLA TUZA	The Raids of Sándor Károlyi Kuruc General under Vienna. Part I. 21–22 March 1704	303
ATTILA RÉFI	An Investigation into a Portrait of a Hussar. The Life and Military Career of General Pál Vrancsics	345
GYÖRGY CSORBA	Drummers in the 1848–1849 War of Independence: organisation, training, equipment	377

SOURCE PUBLICATONS

ILDIKÓ ROSONCZY	A German Baron from the Baltic about the Surrender of 13 August 1849	417
KLÁRA RADNÓTI	“The Library of Arthur Görgei”	439

REVIEW

GEORGIOS THEOTOKIS	Byzantine Military Tactics in Syria and Mesopotamia in the Tenth Century. A Comparative Study (<i>Márton Tóser</i>)	507
--------------------	---	-----

PAOLO PRETO	I servizi segreti di Venezia. Spionaggio e controspionaggio ai tempi della Serenissima (<i>Márton Szovák</i>) 510
ÉMILIE CHAMPION	Le Maréchal-duc de Richelieu, l'héritier du cardinal, un homme de pouvoir et de guerre au Siècle des Lumières (<i>Ferenc Tóth</i>) 514
TIBOR BALLA	A Portrait Gallery of the Directors of Military Officer Training. Directors and Commanders of the Royal Hungarian Ludovica Defence Academy, 1872–1945 (<i>Mihály Krámlí</i>) 518

INHALT

STUDIE

ISTVÁN BOBAY	„Wenn wir der Republik nur ein wenig von Nutzen sein können, dann vergießen wir mit Freude unser Blut“. Ungarn auf der Seite der Republikaner in Mexiko in den 1860er-Jahren 259
--------------	--

MITTEILUNGEN

KÁLMÁN MÉSZÁROS – CSILLA TUZA	Die Streifzüge von Kuruzengeneral Sándor Károlyi vor Wien. Teil 1. 21–22. März 1704 303
ATTILA RÉFI	Auf den Spuren eines Husarenporträts. Das Leben und die Militärlaufbahn von Oberst Pál Vrancsics 345
GYÖRGY CSORBA	Trommler im Freiheitskampf von 1848–1849: Organisation, Ausbildung, Ausrüstung 377

QUELLENPUBLIKATIONEN

ILDIKÓ ROSONCZY	Ein baltischer deutscher Graf über die Niederlegung der Waffen am 13. August 1849 417
-----------------	---

KLÁRA RADNÓTI	„Die Bibliothek von Arthur Görgei” 439
	RUNDSCHAU
GEORGIOS THEOTOKIS	Byzantine Military Tactics in Syria and Mesopotamia in the Tenth Century. A Comparative Study (<i>Márton Tóser</i>) 507
PAOLO PRETO	I servizi segreti di Venezia. Spionaggio e controspionaggio ai tempi della Serenissima (<i>Márton Szovák</i>) 510
ÉMILIE CHAMPION	Le Maréchal-duc de Richelieu, l'héritier du cardinal, un homme de pouvoir et de guerre au Siècle des Lumières (<i>Ferenc Tóth</i>) 514
TIBOR BALLA	Porträthalle der Leiter der Honvéd-Offiziersausbildung. Die Direktoren und Kommandanten der Königlich Ungarischen Ludovika-Akademie, 1872–1945 (<i>Mihály Krámlí</i>) 518

TABLE DES MATIÈRES

ÉTUDE

ISTVÁN BOBAY	« Si nous pouvons être utiles pour la République ne serait-ce qu'un peu, nous donnerons volontiers notre sang ». Des Hongrois aux côtés de la République mexicaine dans les années 1860 259
--------------	--

PUBLICATIONS

KÁLMÁN MÉSZÁROS – CSILLA TUZA	Les incursions du général kuruc Sándor Károlyi en aval de Vienne I. 21–22 mars 1704 303
ATTILA RÉFI	Sur la trace du portrait d'un hussard. La vie et la carrière militaire du colonel Pál Vrancsics 345

GYÖRGY CSORBA	Les tambours dans la guerre d'indépendance de 1848–1849 : organisation, entraînement, équipement 377
---------------	--

PUBLICATIONS DE SOURCE

ILDIKÓ ROSONCZY	Un baron germanique de la Baltique à propos de la capitulation du 13 août 1849 417
KLÁRA RADNÓTI	« La bibliothèque d'Arthur Görgei » 439

REVUE

GEORGIOS THEOTOKIS	Byzantine Military Tactics in Syria and Mesopotamia in the Tenth Century. A Comparative Study (<i>Márton Tóssér</i>) 507
PAOLO PRETO	I servizi segreti di Venezia. Spionaggio e controspionaggio ai tempi della Serenissima (<i>Márton Szovák</i>) 510
ÉMILIE CHAMPION	Le Maréchal-duc de Richelieu, l'héritier du cardinal, un homme de pouvoir et de guerre au Siècle des Lumières (<i>Ferenc Tóth</i>) 514
TIBOR BALLA	Portraits des directeurs de la formation des officiers militaires. Directeurs et commandants de l'Académie militaire royale hongroise Ludovika, 1872–1945 (<i>Mihály Krámlí</i>) 518

СОДЕРЖАНИЕ

ИССЛЕДОВАНИЕ

ИШТВАН БОБАИ	«Если мы можем быть хоть немного полезны для республики, мы с радостью отдадим свою кровь». Венгры на стороне Мексиканской республики в 1860-их гг. 259
--------------	---

ПУБЛИКАЦИИ

- КАЛМАН МЕСАРОШ – ЧИЛЛА ТУЗА Набеги куруцкого генерала Шандора Каройи под Веной I. 21–22-ое марта 1704 г. 303
- АТТИЛА РЕФИ По следам гусарского портрета. Жизнь и военная карьера полковника Пала Вранчича 345
- ДЪЁРДЬ ЧОРБА Барабанщики в борьбе за свободу 1848–1849 гг.: организация, обучение, снаряжение 377

ПУБЛИКАЦИИ ИСТОЧНИКОВ

- ИЛЬДИКО РОШОНЦИ Один балтийский немецкий барон о капитуляции 13-ого августа 1849 г. 417
- КЛАРА РАДНОТИ «Библиотека Артура Гёргеи» 439

ОБЗОР

- ГЕОРГИОС ТЕОТОКИС Byzantine Military Tactics in Syria and Mesopotamia in the Tenth Century. A Comparative Study (*Мартон Тошер*) 507
- ПАОЛО ПРЕТО I servizi segreti di Venezia. Spionaggio e controspionaggio ai tempi della Serenissima (*Мартон Совак*) 510
- ЭМИЛИЕ ШАМПИОН Le Maréchal-duc de Richelieu, l'héritier du cardinal, un homme de pouvoir et de guerre au Siècle des Lumières (*Ференц Тот*) 514
- ТИБОР БАЛЛА Зал портретов командиров военно-офицерской подготовки. Директора и командиры Академии Людовика Королевских венгерских вооруженных сил, 1872–1945 (*Михай Крамли*) 518

Horváth Csaba

VISSZATÉRTEK

A MAGYAR KIRÁLYI 3. HONVÉD HADSEREG
A DÉLVIDÉKEN (1941. ÁPRILIS)

HADTÖRTÉNETI
INTEGRÁCIÓS
MŰZÉUM

ZRÍNYI KIADÓ

Tördelő: Fehérvári Balázs

Nyomdai kivitelezés:

HM Zrínyi Térképészeti és Kommunikációs Szolgáltató

Közhasznú Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság,

Kreatív Tervező és Sokszorosító Osztály

Felelős vezető: Pásztor Zoltán

REVUE D'HISTOIRE MILITAIRE

Publication trimestrielle de l'Institut
et du Musée d'Histoire Militaire

Fondée en 1888

Redacteur en chef: László Pászti

Editorial: Gréta Somogyi, Zsófia Medgyesy

Comité éditorial

János B. Szabó, Tibor Balla, Gábor Bona,
Attila Bonhardt, Norbert C. Tóth, István Czigány,
Tamás Csikány, Pál Germuska, Róbert Hermann
(President), Csaba Horváth, Miklós Horváth,
Gyula Kedves, József Kelenik, Katalin Mária
Kincses, Gábor Kiss, Balázs Lázár, Ferenc Lenkefi,
Kálmán Mészáros, Imre Okváth, Ferenc Pollmann,
Gergely Pál Sallay, Sándor Szakály, Norbert
Számvéber, László Tóll, János Varga J., László
Veszprémy

Conseillers scientifiques

Gábor Ágoston, Tibor Hajdu, György Markó,
Géza Pálffy, Erwin A. Schmidl, Vladimír Segeš,
Ferenc Tóth

Éditée par l'Institut et le Musée
d'Histoire Militaire
(Ministère de la Défense)

29/B Kerepesi út Budapest 1087 Hongrie
Adresse postale: PO Box 431, Budapest H-1438
Tél.: (36 1) 325-16-00, Télécopie: (36 1) 325-16-59

Rédaction et Maison d'Édition

29/B Kerepesi út Budapest 1087 Hongrie
Adresse postale: PO Box 431, Budapest H-1438
Tél.: (36 1) 325-16-00

E-mail:

hadtortenelmi.kozlemenyek@gmail.com

Version électronique:

<https://epa.oszk.hu/00000/00018>

Tarif d'abonnement
4800 HUF (annuel), 1200 HUF (trimestriel)

Diffusée par

Magyar Posta Rt.

Centre d'Affaires et Logistique

Abonnement à l'étranger

Hírlapterjesztési Központ

1 Orczy tér Budapest H-1089 Hongrie

Adresse postale: Budapest H-1900

E-mail: hirlapelofizetes@posta.hu

ВОЕННО-ИСТОРИЧЕСКИЙ ВЕСТНИК

Поквартальный Журнал Института и Музея
Военной Истории

Год основания: 1888

Главный редактор: Ласло Пасти

Редактор: Грета Шомоджи, Жофия Медьеси

Редакционная коллегия

Янош Б. Сабо, Тибор Балла, Габор Бона,
Атила Бонхардт, Норберт Ц. Тот, Иштван Цигань,
Тамаш Чикань, Пал Гермушка, Роберт Херманн
(председатель), Чаба Хорват, Миклош Хорват,
Дюла Кедвеш, Йозеф Келеник, Каталин Мариа
Кинчеш, Габор Кишш, Балаж Лазар,
Ференц Ленкефи, Кальман Месарош, Имре Окватх,
Ференц Поллманн, Гергей Пал Шаллаи,
Шандор Сакай, Норберт Самвебер, Янош Й. Варга,
Ласло Толл, Ласло Веспреми

Консультативный совет

Габор Агоштон, Тибор Хайду, Дьёрдь Марко,
Геза Палфи, Имре Окватх, Эрвин А. Шмидл,
Владимир Сегеш, Ференц Тот

Издает: Институт и Музей
Военной Истории
Министерства Обороны

1087 Будапешт, Дорога Керепеси 29/Б, Венгрия
Почтовый адрес: Будапешт П/я. 431. H-1438
Тел.: (36 1) 325-16-00, Факс: (36 1) 325-16-59

Редакция и Издательство

1087 Будапешт, Дорога Керепеси 29/Б, Венгрия
Почтовый адрес: Будапешт П/я. 431. H-1438
Тел.: (36 1) 325-16-00

Адрес E-Mail:

hadtortenelmi.kozlemenyek@gmail.com

Электронный вариант:

<https://epa.oszk.hu/00000/00018>

Абонементная плата по подписке
На 1 год 4800, на 1 квартал 1200 форинтов

Распространяет

Коммерческий и Логистический Центр А/О
Венгерская Почта

Подписка за границей

В Бюро подписки на газеты

Hírlapterjesztési Központ

1. Orczy tér Budapest H-1089 Венгрия

Почтовый адрес: H-1900 Budapest,

e-mail: hirlapelofizetes@posta.hu.

E számunk tartalmából

„Számos forrás megörökítette a nemzetőrségi és honvéd dobosok kiállításának, illetve rutinjának szabályozását. [...] Azonban a *Marceius Tizenötödike* című lapban a következő sziporka jelent meg július elején: »A József téren lévő házak lakói köszönetet akarnak szavazni a reggeli 5 órakor ott gyakorlatokat tarló nemzetőrségi századnak, mint, mely hatalmas dobolásával nem engedi, hogy midőn a haza veszélyben van, valaki aludjék. Némelyek ugyan elég gyöngédtelenekek azt hinni, hogy az érintett század dobolási gyakorlatait félrbbeső hely is tarthatná, vagy legalább korán reggel dob nélkül is jobbra nézhetne, de ezek nem gondolják meg, mily elkerülhetetlenül szükséges az a kutyabőrös dobszó, a boldogult nemesi füleeknek.«”
(*Csorba György*)

„A visszaemlékező teljes neve Karl Nikolaus Peter Baron von Fircks. 1809. október 25-én született Mitauban, ott járt gimnáziumba, majd jogi tanulmányokat végzett. Az uralkodó kancelláriájának külügyekkel foglalkozó ügyosztályán, majd orosz követségeken is dolgozott titkárként. 1848–1850 között, tehát történetünk idején a Lengyel Királyság gubernátora, vagyis Paszkevics mellé különleges megbízatásokat ellátó hivatalnokként volt beosztva. 1850-től a kúrföldi kormányzósági főügyész jegyzője, később a kúrföldi evangélikus egyház konzisztóriumának világi ülnöke.”

(*Rosonczy Ildikó*)

„A tábornokról tudjuk, hogy sokat olvasott, levelezésében is utal időnként olvasmányaira. 1890 márciusában a borús, sáros, hideg időre panaszkodva azt is megírta Rélinek, hogy »elnyeltem Kézsmárszky három díszkötetét, most Pista rongyos 'Geschwisterjét' nyelem, ennek is már csak a farka lóg ki a számból.« Kézsmárszky három díszkötetét nem sikerült azonosítani a bejegyzés alapján, az a »rongyos Geschwister« viszont valószínűleg Goethe egyfelvonásos darabja (*Die Geschwister* – Goethe 1776-ban írt prózai műve, amit még ugyanabban az évben bemutattak. Nyomtatásban először 1787-ben jelent meg). A tábornok olvasottságáról, szerteágazó érdeklődési köréről már életében is több híradás jelent meg, az idős katonát felkereső újságírók, tisztelők gyakran emlékeznek meg a számukra váratlan olvasmányokról. Naményi Lajos 1905-ben döbbenet hallgatja a 87 éves Görgei fejtegetését az iskolák állami, avagy egyházi fenntartásáról Moritz Lazarus 1903-ban kiadott kötete (*Pädagogische Briefe*) kapcsán, amelyről Görgei a *Budapesti Szemle* hasábjain olvasott, és miután érdekelte, meg is rendelte.”

(*Radnóti Klára*)

